

Danas

subota–nedelja, 16–17. novembar 2019.

dan

TOLE
RAN
CIJE

16.
novembar

Međunarodni
dan tolerancije

Foto: Aleksandar Rakić

INTERVJU: Biljana Tasić, izvršna direktorka Romaga

Srbi i Romi se ne poznaju dovoljno

Istraživanje Centra za profesionalizaciju medija i medijsku pismenost (CEPROM)

Agresivnost, senzacionalizam i mržnja medijska realnost

SIMPTOM PROPALOG DRUŠTVA

piše **Nina Nicović**

lični stav

Kada pričamo o zločinima iz mržnje, i kompleksnosti koje nose sa sobom, treba da nam budu jasni njegovi pravni, socijalni i politički aspekt, koji se pojavljuje neretko zajedno i u zavisnosti od tih faktora bude više ili manje prepoznat.

Sa svog čistog pravnog aspekta zločin/krivično delo učinjeno iz mržnje je vrlo jasno – kada se desi bilo koje „bižno“ krivično delo (ubistvo, silovanje, teške telesne povrede itd, tj bilo kakvo ugrožavanje psihičkog i/ili fizičkog integriteta) koje je motivisano upravno mržnjom prema pripadnicima određenoj rasi i veroispovesti, nacionalnoj ili etničkoj pripadnosti, polu, seksualnoj orijentaciji ili rodnom identitetu drugog lica onda se to čini kao otežavajuća okolnost (ako to već nije samo obeležje krivičnog dela) koju krivični zakonik omogućava u članu 54a.

Ovde je zaokolicja što postupajući organ mora da prepozna motivaciju počinioca krivičnog dela da bi ga klasifikovao u skladu sa tim članom i na taj način da posebnu težinu kažnjavanju i njegovoj posledici koje će ono imati na društvo u kojem je to krivično delo učinjeno. Znači dva jasna cilja – prevencija i uticaj na druge da ih ne čine i zaštita žrtvi i njihovih porodica da se ne osećaju prepušteni sami sebi kao i da ne uzimaju pravdu u svoje ruke. Takođe za pravilno delovanje potrebno je i razlikovanje od drugih krivičnih dela kao što su zabrana rasne ili druge diskriminacije.

Zločin/krivično delo učinjeno iz mržnje sa svog pravnog aspekta je jasno, ono što njegova pojava predstavlja je – propalo društvo

Po mom profesionalnom mišljenju ovo je jedna od klasifikacija krivičnih dela koje ako se prepozna i suzbija na sistematičnom nivou ima priliku da utiče na poboljšanje tj pomirenje odnosa određenih grupa u društvu ili u suprotnom – njenih nepovratnih cepanja i to uvek sa nasilnim završecima, ali po celo društvo.

Kompleksnost policijskog posla u identifikovanju pojedinca ili grupacije koja je usmerena na takvo delovanje – iz mržnje, brza reakcija javnog tužilaštva i sudstva je od ključne važnosti da to isto društvo ne zapadne u još veći ponor socijalne patologije koje je neretko povezano i dolazi iz „kuhinje“ politike tj nevoljnosti njenih predstavnika da se obračunaju sa njom.

Nepostojanje političke volje koje u krajnoj liniji može uvek da se ogleda u konstantnom nedostatku sredstava iz državnog budžeta za pomaganje ugroženim društvenim grupama pa do javnog priznanja svoje nemoći pred nasilnom grupom svakako utiče na to da li će ta krivična dela uopšte biti identifikovana kao zločini iz mržnje a upravo u zaziranju od njihovih reakcija.

Samo pogledajmo užasnu tragediju dečaka romske nacionalnosti Dušana Jovanovića koji je brutalno ubijen od dvojice skinhedsa i višedecenijski institucionalni zaborav Roma. Ajmo da postavimo stvari jasno – zločin je bio izvršen 1997 – „famosnih“ devedesetih. Decenija koja bi mogla da bude označena kao svojevrsna balkanska petrijeva posuda za formiranje, narastanje i prerastanje paravojnih formacija razne vrste.

Tako da zločin/krivično delo učinjeno iz mržnje sa svog pravnog aspekta je jasno, ono što njegova pojava predstavlja je – propalo društvo, koji je veći problem. I to smo svakako videli na primeru građanskog rata na području SFRJ i njegovim beskonačnim nusproduktima od nasilnih grupacija/formacija do kvazi političkih desnica koje i dalje haraju regionom. Poenta je da kada društvo sa svojom elitom ne radi na otklanjanju uzroka mržnje, a to je u većini slučajeva marginalizacija bilo koje grupe stanovništva koja nije izjednačena u svojim osnovnim ljudskim pravima sa ostatkom društva, onda imamo plodno tle za izvršenje zločina iz mržnje čiji su počinioci u stvari pokušni kunići nekompetentnih političara.

Autorica je advokatica/medijatorka

Prvo interdisciplinarno istraživanje femicida u Srbiji

Rodni stereotipi i predrasude u institucijama široko rasprostranjeni

Nasilje u ruralnim krajevima se manje prijavljuje, imajući u vidu specifične društvene norme koje vladaju u tim krajevima, rekla je Biljana Popović Ivković, državna sekretarka Ministarstva unutrašnjih poslova, na predstavljanju istraživanja o femicidu u Srbiji.

Istraživanje je nastalo u okviru projekta „Iskorenjivanje i sprečavanje femicida u Srbiji“ koji realizuju Kuća rodnih znanja i politika iz Novog Sada, FemPlatz iz Pančeva i Ženski istraživački centar za edukaciju i komunikaciju iz Niša, a u okviru regionalnog programa „Zaustavljanje nasilja prema ženama na zapadnom Balkanu i u Turskoj“. Program podržava UN Women u Srbiji a finansira Evropska unija.

Popović Ivković je ukazala da je dugoročni cilj da se osigura da žene i devojčice u Srbiji žive u društvu u kome neće postojati rodni stereotipi i nasilje. Prema njenim rečima nasilničko ponašanje je suprotno opšte prihvaćenim standardima morala i ljudskog dostojanstva i ne sme se tretirati kao privatni problem i primetila da je veliki broj neprijavljenih slučajeva nasilja posledica straha žrtve, pre svega od osвете nasilnika i duboko ukorenjenog patrijarhalnog stava koje prouzrokuje psihičko ili fizičko ugrožavanje lica koje trpi nasilje, uključujući srodnike, žrtvu i decu.

– Zastrauje činjenica da nasilnici na najsurovij način izvršavaju ubistva ne birajući sredstva, a da žrtve nisu samo emotivne partnerke već i najuži članovi porodice majke, bake i ćerke – naglasila je ona i dodala da je prema podacima od prošle godine kao oruđe za nasilje korišćen nož, fizička snaga, pištolj, čekić, lovačka puška, sekira, šipka, oštar predmet. Ubijeno je 19 partnerki, 10 majki, jedna maćeha, dve bake, jedna tašta i jedna beba, odnosno ćerka.

Istraživanja ukazuju da je najveći broj ovih krivičnih dela kvalifikovan

Šta je sa decom ubijenih žena?

Ono što posebno zabrinjava, kada je reč o sudskom postupku, jeste da se nijedanput nije dogodilo da sam krivični sud koji procesuirao krivično delo, odluči o zahtevima posrednih žrtava, dakle dece žrtava ubijenih žena i njihovih roditelji, koji po zakonu imaju pravo da dobiju odgovarajuće obeštećenje. „Nemamo saznanja da se posebna pažnja pruža deci ubijenih žena kroz program pružanja podrške da lakše izađu iz takve jedne situacije, koliko god je to moguće jer to ostaje trajna trauma, da povrate svoje živote i nastavu da žive sa sa njima. Na to treba obratiti pažnju“, primetile su istražiteljke femicida u Srbiji.

kao teško ubistvo, a jedan broj kao obično ubistvo, za koje je zaprećena kazna od 15 godina zatvora. Istraživanje se bavilo sudskim predmetima koji su pravosnažno okončani u periodu od 2015. do 2017. dok slučajevi kada je ubica nakon ubistva izvršio samoubistvo nisu obuhvaćeni.

Kosana Beker programska direktorka FemPlaza kaže da je istraživanje obuhvatilo sve važne segmente: analize sudske prakse od prethodne tri godine, koje objedinjuje sve pravosnažne sudske presude za ubistva žena u našoj zemlji, kao i izbor 10 tipičnih studija slučajeva, odnosno suđenja za krivično delo femicida. Istražiteljke su radile intervjue sa ubicama u zatvoru, istraživale stavove profesionalaca: tužilaštava, centara za socijalni rad i policije, koji su uključeni u lanac zadužen za prevenciju i zaštitu od nasilja, kao i razgovarale sa ženskim organizacijama koje pružaju podršku ženama u situacijama nasilja.

Nevena Petrušić, iz Ženskog istraživačkog centra za edukaciju i komunikaciju iz Niša, istakla je da su istraživanja potvrdila hipotezu da je ubistvu najčešće prethodilo dugogodišnje nasilje; da su ubice partneri sadašnji ili bivši, i da je najrizičniji čas koji prethodi ubistvu – odluka žene da napusti partnera. – Iz spisa se vidi da jedan broj

kao teško ubistvo, a jedan broj kao obično ubistvo, za koje je zaprećena kazna od 15 godina zatvora. Istraživanje se bavilo sudskim predmetima koji su pravosnažno okončani u periodu od 2015. do 2017. dok slučajevi kada je ubica nakon ubistva izvršio samoubistvo nisu obuhvaćeni. Kosana Beker programska direktorka FemPlaza kaže da je istraživanje obuhvatilo sve važne segmente: analize sudske prakse od prethodne tri godine, koje objedinjuje sve pravosnažne sudske presude za ubistva žena u našoj zemlji, kao i izbor 10 tipičnih studija slučajeva, odnosno suđenja za krivično delo femicida. Istražiteljke su radile intervjue sa ubicama u zatvoru, istraživale stavove profesionalaca: tužilaštava, centara za socijalni rad i policije, koji su uključeni u lanac zadužen za prevenciju i zaštitu od nasilja, kao i razgovarale sa ženskim organizacijama koje pružaju podršku ženama u situacijama nasilja. Nevena Petrušić, iz Ženskog istraživačkog centra za edukaciju i komunikaciju iz Niša, istakla je da su istraživanja potvrdila hipotezu da je ubistvu najčešće prethodilo dugogodišnje nasilje; da su ubice partneri sadašnji ili bivši, i da je najrizičniji čas koji prethodi ubistvu – odluka žene da napusti partnera. – Iz spisa se vidi da jedan broj

STOP nasilju nad ŽENAMA

žena nije prijavio nasilje jer je pogrešno verovao da će kada napusti nasilnika, nasilje prestati, a žena biti zaštićena, na šta su je često uveravali i drugi članovi porodice. Istraživanje pokazuje i to da jedan broj žena jeste prijavio nasilje, ali da

institucije nisu blagovremeno reagovale. Tu je i podatak da, kada su procesuirana dela nasilja u porodici (nasilnik bio kažnjavan) to nije bila mera koja je uticala da nasilnik promeni ponašanje. Možda je razlog to što nemamo program za

rad sa nasilnicima koji bi obezbedio trajnu promenu u ponašanju nasilnika – istakla je Petrušić. Ona dodaje da su ova krivična dela su veoma brutalna. – U nekim situacijama mučenje je prethodilo usmrćenju. Kada je reč o

Patrijarhalni model

Intervju koji je rađen sa petoro osuđenih ubica pokazao je da ubice nemaju kajanja za to što su učinili, a ako se kajaju, to je zato što su upropastili svoje sopstvene živote, a ne zato što su lišili života jedno ljudsko biće.

– Kao obrazac primećujemo potrebu za kontrolisanjem partnerke, žene, supruge, ali i to da izvršioi krivičnih dela ženu doživljavaju kao svoje sopstveno vlasništvo – primetile su istražiteljke. Zato su ukazale da treba zajedno raditi na prevazilaženju rodnih stereotipa. Kao stavove počinilaca koji se nalaze u zatvoru uvidele su patrijarhalan sistem vrednosti koji glorifikuje vernost žene i da su motivi, ali i okidač za najstrašniji čin bili sumnja i neverstvo, što pokazuje da svi zajedno moramo da menjamo ono što su još uvek dominantni rodni stereotipi.

proceni kapaciteta institucija mi i dalje imamo široko rasprostranjene rodne stereotipe i predrasude upravo kod predstavnika organa koji učestvuju u ovom postupku i na tome treba raditi – seksistički stavovi, stereotipi i predrasude jesu široko rasprostranjene, a patrijarhalni sistem vrednosti prisutan je i kod samih počinilaca – primećuje ona. Povodom konstatacije da postoje i da se donose zakoni a da broj žrtava ne opada, Petrušić ističe da je u pitanju problem celog društva i da nije dovoljno donositi samo dobre zakone.

– U proceni kapaciteta naših institucija da reaguju – ostvare svoju ulogu, svi procenjuju da najviše kapaciteta ima MUP (policija), a najmanje sud – kazala je Petrušić.

U. Miletić

Kakav stav dele pravni eksperti o kazni doživotnog zatvora bez mogućnosti uslovnog otpusta

Zatvor bez pomilovanja – surovo podilaženje javnosti

Kazna doživotnog zatvora bez mogućnosti uslovnog otpusta, sankcija koja će od 1. decembra postati deo našeg pravnog poretka, predstavlja surov i protivstavan način podilaženja javnom mnjenju, stav je koji deli veliki deo ekspertse zajednice koji nije bio konsultovan u procesu izrade izmena Krivičnog zakonika. Svoje poglede na ovu materiju deo njih izneo je na ekspertsjoj diskusiji koju je, umesto države, nedavno organizovao Komitet pravnika za ljudska prava Jukom i Beogradski centar za ljudska prava.

Goran Ilić, profesor Pravnog fakulteta u Beogradu je istakao da kazna doživotnog zatvora nije po sebi nedopuštena u dokumentima Saveta Evrope. Međutim, ono što će, prema njegovim rečima, upaliti alarm u međunarodnoj zajednici je činjenica da izmene Krivičnog zakonika za pojedina krivična dela ukidaju mogućnost uslovnog otpusta.

– Ista ova ideja je postojala u nacrtu izmena Krivičnog zakonika iz 2015. godine, ali se od toga odustalo. Ovoga puta one su usvojene uz argumentaciju da je to

predložila Fondacija Tijana Jurić i da je peticiju potpisalo više od 160 hiljada ljudi, naveo je Ilić. On je argument autoru izmena da osuđenim ostaje mogućnost vanrednog pravnog leka u vidu predsedničkog pomilovanja ocenio kao besmislen imajući u vidu da u poslednjih nekoliko godina nijedan ovakav zahtev nije uslišen.

– Evropski sud za ljudska prava je jasno rekao da su države obavezne da osuđenim licima koja izdržavaju kaznu doživotnog zatvora omoguće proceduru preispitivanje kazne, navodi Ilić.

Lidija Komlen Nikolić, predsednica Udruženja tužilaca Srbije i zamenica Apelacionog tužioca u Beogradu je navela da su poslednje izmene Krivičnog zakonika jubilarne pošto ih je ukupno bilo deset u prethodnom periodu.

– Nadam se da će izmene delovati preventivno. Problem je što ovde, ukoliko pokušate argumentovano nekome da objasnite mane ovog rešenja bićete proglašeni za ljubitelja ubica dece i pedofila, navela je Komlen Nikolić.

Janković:
Da li iko može da poveruje da visina kazne može da odvraća nekoga od činjenja ovih zločina?

Foto: Aleksandar Roknić

Za Zorana Ilića, profesora Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, odluka da se uvede drakonska kazna zatvora pokazuje nemoć države, iako je cilj zakonodavca bio upravo suprotan.

– U društvu je odnos prema ljudima koji krše norme i ugrožavaju ljude i imovinu negativan. Stoga, jako je teško ubediti laičku javnost u to da strože kazne neće delovati. Moj stav je, međutim, da u svakom čoveku postoji nešto vredno i pozitivno, istakao je Zoran Ilić.

Advokat i nekadašnji načelnik Uprave za izvršenje krivičnih sankcija Miloš Janković se u svom izlaganju osvrnuo na argument predlagača izmena da će zatvorska kazna bez mogućnosti uslovnog otpusta odvratiti potencijalne izvršioce najtežih dela.

– Da li iko može da poveruje da visina kazne može da odvraća nekoga od činjenja ovih zločina? Ako bi taj argument stajao, onda bi u ovih par meseci od kako su izmene usvojene do kad stupe na snagu svi pojurili da počine ta dela, kazao je Janković. On je naglasio da se usvajanjem ovih izmena pokazuje veliko nepoverenje

prema sudovima, a poverenje prema predsedniku Republike.

Florian Irminger, izvršni direktor nevladine organizacije Penal reform international je istakao da je globalno gledano u periodu od 2000. do 2017. godine dupliran broj izrečenih doživotnih zatvorskih kazni bez mogućnosti otpusta. On je napomenuo da se, ukoliko se posmatra praksa izricanja kazni doživotnog zatvora, vidi jedan negativan trend.

– Jednom kada se usvoji ova kazna, broj krivičnih dela za koje se izriče ova kazna se povećava vremenom. U SAD u ovom trenutku, 24 odsto zatvorenika je osuđeno na kaznu zatvora bez mogućnosti otpusta zbog nenasilnih zločina, istakao je Irminger.

Podsetimo, skupština je u maju usvojila izmene Krivičnog zakonika, kojima je, između ostalog, ukinuta zatvorska kazna od 30 do 40 godina i zamenjena kaznom doživotnog zatvora. Mogućnost uslovnog otpusta je ukinuta za krivična dela teško ubistvo, silovanje, obljuje nad decom, trudnicom i nemoćnim licem.

V. Jeremić

Biljana Tasić, izvršna direktorka Romskog kulturnog centra – Romag

SRBI I ROMI SE NE POZNAJU DOVOLJNO

■ Romi diskriminirani i marginalizovani
■ Zaposlenje, stanovanje i zdravlje najveći problemi

razgovor

Zaposlenje, stanovanje i zdravlje su najveći problemi sa kojima se pripadnici romske nacionalne manjine susreću u Srbiji, kaže Biljana Tasić, izvršna direktorka Romskog kulturnog centra – Romag. Ona dodaje da je teško izdvojiti nekoliko problema i reći, „evo ovo su najveći“, ali da su ovi nabrojani svakako najveći.

– S druge strane, pripadnici romske nacionalne manjine se svakodnevno suočavaju sa teškim životnim uslovima i jedna su od najugroženijih nacionalnih manjina u Srbiji, gde se i dalje suočavaju sa diskriminacijom i marginalizacijom. Ipak, ne možemo da kažemo ni da je sve tako crno. Zahvaljujući angažovanju državnih institucija i međunarodnih organizacija u prethodnom periodu napravljeno su pozitivni pomaci u oblasti obrazovanja, zapošljavanja, stanovanja i zdravstvene zaštite. Ali sve je to nedovoljno da bismo mogli da govorimo o značajnim pomacima i uspesima i trajnim rešenjima, ističe Tasić.

Dešava se da ljudi diskriminišu Rome a da toga nisu ni svesni

Kako objašnjava, u Srbiji zvanično živi oko 150.000 Roma, što ih kao nacionalnu manjinu svrstava na drugo mesto po brojnosti u Srbiji.

– Nezvanično, broj Roma koji žive u našoj državi je daleko je veći i govori se o ciframa od 500 do 800.000 osoba, navodi Tasić. Na pitanje da li su Romi dovoljno dobro integrisani u društvo i kako ih društvo u Srbiji prihvata, direktorka Romaga navodi da na žalost, Romi u Srbiji nisu dovoljno dobro integrisani u društvo i veoma često su predmet najrazličitijih oblika diskriminacije.

– Dešava se da ljudi diskriminišu Rome, a da toga nisu ni svesni. Problem leži u tome što se mi kao komšije koje zajedno žive od 13. veka i dele sve probleme i radosti, ne poznavamo. E sad, ovde se postavlja pitanje ko koga ne želi da upozna i zbog čega. Romi, na primer govore srpski jezik, većina njih je pravoslavne vere, trude se da rade i poštuju zakone, dok za većinsko stanovništvo slobodno možemo da kažemo da ne zna ni jednu reč romskog jezika, ne poznaje tradiciju, kulturu i običaje Roma, a veliko je pitanje i to koliko se njih privatno druži sa Romima. Naši ljudi vole da uživaju u romskoj muzici, da se vesele i slave uz nju, ali ništa više od toga, naglašava Tasić.

Aktivnosti Romaga

Uz podršku Roma Integration 2020 obeležimo 10. decembra Međunarodni dan ljudskih prava u Skupštini grada. Udruženje Romag je započelo projekat ProDialogue (za dijalog) pod pokroviteljstvom Erasmus plusa i projekat vezan za opismenjavanje romske nacionalne manjine koji je prilagođen njihovim realnim potrebama, takođe pod njihovim pokroviteljstvom. Ovim aktivnostima, trudimo se da načinimo konkretne pomake ka poboljšanju položaja romske nacionalne manjine i da skrenemo pažnju na probleme i neravnotežan položaj.

Biljana Tasić

Romkinje u posebno teškom položaju, neškovalane, skrajnute i dvostruko diskriminirane, prvo u sopstvenoj kući, a potom i u spoljnom svetu

Prema njenim rečima, Romkinje se nalaze u posebno teškom položaju, neškovalane, skrajnute i dvostruko diskriminirane, prvo u sopstvenoj kući, a potom i u spoljnom svetu, te žene retko imaju priliku da se ostvare u nekoj drugoj ulozi, osim u ulozi majke.

– Valja reći da maloletnički brakovi nisu karakteristični samo za pripadnike romske nacionalne manjine. Naime, imate na raspolaganju javna istraživanja koja pokazuju da ne-romske devojčice stupaju u seksualne odnose sa 12 godina i da veoma često idu da abortiraju, naravno ne ulaze u brakove, ali imate slučajeve u unutrašnjosti Srbije gde se ne-romske devojčice još uvek udaju sa 14, 15 i 16 godina. Jedini razlog zbog koga se toliko priča o maloletničkim brakovima među Romima je taj što smo mi nekako uvek najistaknutiji u očima javnosti, uglavnom po lošem, kaže Tasić.

Aleksandar Roknić

Istraživanje Centra za profesionalizaciju medija i medijsku pismenost (CEPROM)

Medijska realnost Srbije: Agresivnost, senzacionalizam i mržnja

OSAM DNEVNIH LISTOVA I 20 NAJČITANIJIH PORTALA U ZEMLJI SAMO U TOKU JEDNOG DANA OBJAVE U PROSEKU 644 TEKSTA KOJI SADRŽE NEKE OD ELEMENATA AGRESIVNE KOMUNIKACIJE, GOVORA MRŽNJE I SENZACIONALIZMA

Osam dnevnih listova i 20 najčitanijih portala u zemlji samo u toku jednog dana objave u proseku 644 teksta koji sadrže neke od elemenata agresivne komunikacije, govora mržnje i senzacionalizma, što znači da svaki medij prosečno objavi 23 takva teksta samo u toku jednog dana, pokazuje najnovije istraživanje Centra za profesionalizaciju medija i medijsku pismenost (CEPROM).

Istraživanje pod nazivom „Komunikativna agresija u Srbiji 2019.“ sprovedeno je u periodu od 15. septembra do 15. oktobra ove godine, a rezultati pokazuju da je u navedenom periodu od mesec dana u najčitanijim štampanim i onlajn medijima u zemlji objavljeno skoro 20.000 tekstova sa elementima agresivne komunikacije, govora mržnje i senzacionalizma, tačnije 19.964 takva teksta. To praktično znači da su svi građani koji se informišu putem medija neminovno izloženi svakodnevnoj komunikativnoj agresiji koja ima izrazito negativne posledice po pojedince, ali i celo društvo, iako toga najčešće nismo svesni.

Iako već godinama unazad praksa pokazuje da mediji umesto eksplicitnog govora mržnje najčešće koriste ekstremni govor i senzacionalističke narative u svojim tekstovima, ovo istraživanje otkriva da je 2019. godina donela još alarmantnije pojave na medijskoj sceni. Mediji su tokom ove godine dodatno pomerili granice agresivnosti, postali još brutalniji nego do sada, a za sve veći broj medija može se reći da su se de facto oprostili od profesionalnih principa, etičkih kodeksa i jezika tolerancije.

Agresivna komunikacija već postala medijski standard

Sprovedeno istraživanje detektovalo je nekoliko različitih kategorija problematičnih tekstova koje ne bi trebalo posmatrati zasebno jer naizgled „blaži“ oblici agresivne komunikacije zapravo predstavljaju uverturu za sve brutalnije i eksplicitnije oblike. A princip medija je jasan. Kada „blaži“ oblici do te mere podignu prag tolerancije kod čitalaca i kada postanu uobičajena i „normalna“ pojava, prelazi se na sve drastičnije oblike. Najbolji dokaz za to je agresivna i uznemirujuća terminologija koju mediji svakodnevno i sve intenzivnije koriste, koja je do te mere uticala na desenzitivizaciju građana na jezik agresivnosti da su nekada neprimerene reči u javnom prostoru ili izrazi koji su se koristili samo u izuzetnim situacijama danas postale uobičajen deo medijskog, ali i svakodnevnog vokabulara.

To najbolje potvrđuju nalazi ovog istraživanja koji pokazuju da su sve brojniji tekstovi u kojima se koristi agresivna terminologija u kojoj dominiraju izrazi kao što su „uznemirujuće, brutalno, jezivo, pakao, užas, horor, skandal, šok“. Iako na prvi pogled može delovati da je jedini cilj korišćenja takve terminologije namera medija da privuku što veći broj čitalaca, a samim tim obezbede i veću zaradu posredstvom oglašivača, istina je da su efekti takvog jezika u medijima mnogo opasniji nego što možemo da pretpostavimo.

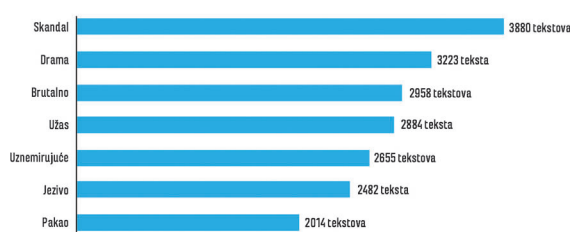
Na stotine takvih tekstova koji se plasiraju svakodnevno u najčitanijim medijima vremenom su do te mere povećavali prag tolerancije čitalaca na jezik agresivnosti da danas praktično potpuno izostaje njihova reakcija na takvu terminologiju i izvorni efekat koji bi ona trebalo da proizvode kod čoveka. Zato već danas za prosečnog čitaoca u Srbiji „SKANDALOZNO“ ili „BRUTALNO“ više nije dovoljno efektno da privuče pažnju, „HOROR“ ili „JEZIVO“ više nije

dovoljno dramatično, a „UZNEMIRUJUĆE“ je umesto „kočnice“, zapravo, postala svojevrsna „preporuka“ za čitanje jer sva istraživanja pokazuju da taj termin u naslovu teksta nepogrešivo podiže čitanost za više desetina procenata.

A zašto je to tako? I zašto smo postali imuni na sve ove tradicionalne tehnike tabloida da privuku čitaoca? Zato što se u Srbiji svakoga dana samo u najčitanijim medijima objavi 125 tekstova pod parolom „skandalozno“ (koja se najčešće ističe velikim slovima u naslovu), skoro 100 sa izrazom „brutalno“ i 85 uz upozorenje „uznemirujuće“. Sve to prati izrazita brutalnost i senzacionalistički narativi, oličeni u svakodnevnom primerima do detalja opisanih zločina, incidenata i uznemirujućih sadržaja raznih vrsta. A logika sva-

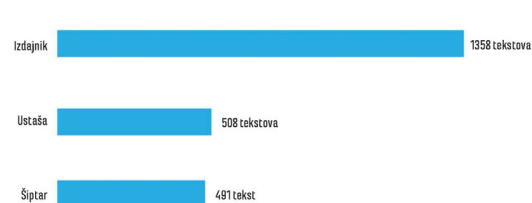
Takvo izveštavanje medija dovodi do desenzitivizacije javnosti na agresivnost i nasilje raznih vrsta, i što je najopasnije – dodatno legitimizuje takva osećanja, pa čak i nasilno delovanje u praksi. To su potvrdila i brojna istraživanja rađena širom sveta, kao i brojni teoretičari koji su se bavili ovim pitanjem. Zato i Džejms Poter, jedan od najpoznatijih teoretičara koji su se bavili ovim pitanjem, u svom kapitalnom delu „Medijska pismenost“ upozorava da je „često čak i kratka izloženost nasilju dovoljna za stvaranje ili promenu nečijeg stava“, kao i da su „istraživači utvrdili da kod ljudi koji gledaju medijske sadržaje pune nasilja dolazi do neposrednog pada saosećajnosti“. Međutim, taj uticaj nasilja i agresivne komunikacije u medijima može biti i mnogo opasniji i odraziti se direktno na agresivno ponašanje publike u praksi, jer kako navodi Poter, „zloženost nasilju u medijima može da umanji uobičajeno suzdržavanje publike koja ih sprečava da se nasilnički ponaša“.

JEZIK AGRESIVNOSTI I SENZACIONALIZMA

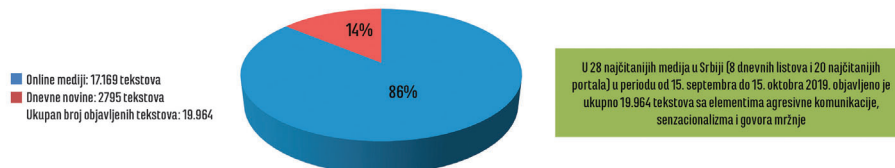
Samo neki od termina koji ilustruju jezik agresivnosti i senzacionalizma

ETIKETIRANJE I GOVOR MRŽNJE

Tri tipična termina koji ilustruju praksu etiketiranja, često i sa elementima govora mržnje

UDEO TEKSTOVA SA ELEMENTIMA AGRESIVNE KOMUNIKACIJE, SENZACIONALIZMA I GOVORA MRŽNJE U DNEVNIM NOVINAMA I ONLAIN MEDIJIMA

U 28 najčitanijih medija u Srbiji (8 dnevnih listova i 20 najčitanijih portala) u periodu od 15. septembra do 15. oktobra 2019. objavljeno je ukupno 19.964 tekstova sa elementima agresivne komunikacije, senzacionalizma i govora mržnje

kog tržišta, pa i medijskog, je takva da prevelika ponuda iste robe smanjuje i njenu cenu i atraktivnost kod kupaca, odnosno publike u slučaju medija. Zato su domaći tabloidi i „portaloidi“ (online tabloidi) uveliko u potrazi za novim adutima kojima bi efektnije šokirali čitaoca, a sudeći po nalazima ovog istraživanja, čini se da polako pronalaze nove i sve efektnije mehanizme.

Etiketiranje i govor mržnje novi aduti tabloida i „portaloida“

Samo u periodu od mesec dana, najčitaniji mediji u Srbiji objavili su 1358 tekstova u kojima su nekoga etiketirali kao „izdajnika“, što znači da svakoga dana objave prosečno 44 takva teksta koja su direktan atak na neistomišljenike. U diskreditovanju pojedinaca omalovažavanjem njihovog rada, profesionalnog ili privatnog života, čak i članova njihove porodice i prijatelja, uobičajeni postaju i izrazi „strani plaćenik“, „lopov“ i „terorista“.

Još alarmantniji nalaz ovog istraživanja otkriva i sve češću upotrebu etiketiranja koje sadrži i elemente govora mržnje. Tako je u analiziranom periodu objavljeno čak 508 tekstova sa terminom „Ustaša“ i 491 tekst sa terminom „Šiptar“. U svim tim tekstovima, najmanje jednoj osobi pripisana je ova etiketa koja kod većine građana sa sobom nosi i niz negativnih osećanja, emocija, pa čak i besa i mržnje. U otvorenim napadima na „nepodobne“ pojedince, organizacije i institucije uz pomoć raznih etiketiranja, optužbi, pa čak i pretnji, direktno se izazivaju izrazito negativne emocije kod najšire javnosti prema osobama ili grupama o kojima se piše. Zajednička karakteristika svih ovih tekstova je i izazivanje osećaja straha i nesigurnosti kod građana, što direktno doprinosi širenju netrpeljivosti, a sve češće i osećaja mržnje i neprijateljstva prema onima koji su mete napada.

na te tekstove, kako na sajtovima datih medija, tako i na društvenim mrežama, tako da su negativni efekti vidljivi gotovo momentalno.

Upravo to učešće publike predstavlja još jedan problematičan aspekt jer se kroz komentare na medijske objave i na društvenim mrežama otvorio još jedan dodatni medijski prostor u kojem je sve prisutnija agresivna komunikacija, ali i govor mržnje. Zato su sve opravdanija upozorenja da su agresivna komunikacija, govor mržnje i senzacionalistički narativi u medijima postali jedan od najvećih problema u sferi javnog komuniciranja, ali se ovoj temi uprkos tome još uvek ne pridaje veći značaj i veoma je malo istraživanja i medijskih sadržaja koji se odnose na ovaj problem.

Stoga će Centar za profesionalizaciju medija i medijsku pismenost u narednom periodu objaviti serijal tekstova posvećen ovoj temi kako bi upozorio javnost na obim i intenzitet agresivne komunikacije kojoj smo izloženi svakoga dana, ali i na to kako jezik ekstremizma i agresivnosti u srpskim medijima oblikuje pojedince i društvo u kojem živimo. Verovatno najopasnija posledica takvog izveštavanja medija je sve izraženija polarizacija u društvu i podela na „mi“ i „oni“ koja je za mnoge već danas jedino merilo ispravnosti, a koja se javlja upravo kao posledica odsustva kulture dijaloga i istovremenog jačanja ekstremizama raznih vrsta. A oni se, pre ili kasnije, iz medija i javne sfere uvek prenose i u svakodnevni život građana.

Marko Nedeljković, vođa istraživanja „Komunikativna agresija u Srbiji 2019.“

Ovaj tekst nastao je u okviru projekta „Komunikativna agresija – kako jezik agresivnosti i senzacionalistički narativi utiču na pojedince i društvo“ koji sprovodi Centar za profesionalizaciju medija i medijsku pismenost (CEPROM), a koji je sufinansiran iz budžeta Republike Srbije – Ministarstva kulture i informisanja. Stavovi izneti u podržanom medijskom projektu i ovom tekstu nužno ne izražavaju stavove organa koji je dodelio sredstva.